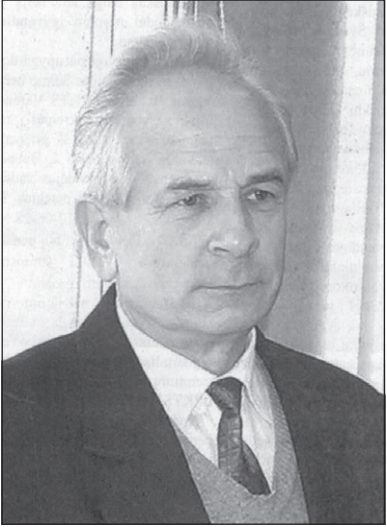


GYVIEJI ARCHYVAI

Vytautas KUKLYS

Ilgametis Varėnos rajono politinis ir visuomenės veikėjas



Vytautas Kuklys gimė 1942 m. lapkričio 2 d. Salų kaime, Jakėnų seniūnijoje, Varėnos rajone. 1961 m. baigė Vilniaus geležinkelių transporto technikumą, įgijo kelinių ir tiltų statybos ir eksploatacijos techniko specialybę. Dirbo AB „Trobėsiai“ direktoriumi. Vadovaudamas akcinei bendrovei „Trobėsiai“ prisidėjo prie istorinę vertę turinčio Merkinės kryžių kalnelio, kuris įamžina Lietuvos rezistencinių kovų atminimą, tvarkymo bei koplyčios statybos.

Atkūrus Nepriklausomybę, jis reikšmingai prisidėjo prie Lietuvos vietos savivaldos kūrimo ir stiprinimo bei vietos savivaldos principų įtvirtinimo Varėnos rajono sa-

vivaldybėje. Septyniolika metų (1995-2012 m.) V. Kuklys buvo Varėnos rajono savivaldybės tarybos narys, septynerius metus (1993-2000 m.) – rajono valdybos narys. V. Kuklys buvo savivaldybės tarybos Teisėtumo, asmens ir turto apsaugos komiteto pirmininkas, vėliau – Teritorinio vystymo ir kaimo reikalų, Kontrolės komiteto narys, nuo 2003 iki 2011 metų – Administracinės komisijos prie Varėnos rajono savivaldybės tarybos pirmininkas. Jis aktyviai dalyvavo sprendžiant savivaldybei bei rajono gyventojams aktualius klausimus. Ypač daug dėmesio skyrė komunalinių paslaugų teikimo problemoms spręsti, gyventojų patiriamai finansinei naštai mažinti. Itin aktyviai prisidėjo sprendžiant rajono teisės saugos problemas, skatino aktyvų savivaldos ir teisės saugos institucijų bendradarbiavimą.

Nuo 2000 m. – Lietuvos Respublikos Seimo nario Algio Kašėtos padėjėjas. Daugiau nei keturiolika metų (2000-2015 m.) dirbdamas Lietuvos Respublikos Seimo nario padėjėju, savo kruopštumu, atidumu ir mokėjimu įsigilinti į besikreipiančių gyventojų rūpesčius jis pelnė miesto ir kaimo gyventojų pasitikėjimą bei pagarbą. Dalyvavo Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Varėnos skyriaus veikloje. 2008 m. minint Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Varėnos skyriaus dvidešimties metų jubiliejų, jis buvo apdovanotas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos padėkos raštu už nuopelnus Lietuvai.

2017 m. spalio 10 d. Vietos savivaldos dienos proga Vytautas Kuklys už išskirtinius nuopelnus Varėnos kraštui bei savivaldai ap-

dovanotas Varėnos rajono savivaldybės garbės ženklų „Už nuopelnus Varėnos kraštui“.

V. Kuklys mirė 2017 m. lapkričio 5 d. Varėnoje.

„Vytautą Kuklį pažinojome kaip tikrą valstybininką, visą gyvenimą sąžiningai dirbusį Varėnos kraštui. Visuomet aktyvų, pilną iniciatyvų ir energijos, kompetentingą, patikimą, itin atsakingą, reiklų sau ir kitiems. Jis buvo didelis mūsų rajono patriotas. Toks jis buvo iki savo sielos gelmių, bet tuo pačiu tai buvo labai šiltas ir geras žmogus,“ - taip nekrologe apie V. Kuklį rašė rajono meras Algis Kašėta (Merkio kraštas. – 2017, lapkr.7, p. 3).

Parėngė

Elena GLAVICKIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos
Bibliografijos, informacijos
ir kraštotyros skyriaus vedėja

Knygą „Pamerkių istorijos“ verta perskaityti ne tik pamerkiškiams

Šią knygą perskaityti mums siūlo kraštiečiai iš Senosios Varėnos, akademikas Jonas Remigijus Naujalis

Ar kada nors buvote Pamerkiuose – nedideliame Varėnos rajono šilinių dzūkų kaime prie pat sraunaus šaltavandnio Merkio upės? Jeigu buvote, neseniai pasirodžiusi Gedimino Motuzos knyga „Pamerkių istorijos“ padės jums daugiau apie Pamerkių kaimo praeitį ir dabartį sužinoti. Jeigu nebuvote, perskaitytę bent keliolika knygų puslapių, tikrai panorėsite Pamerkius aplankyti. O bent vieną kartą pabuvoję tikrai norėsite vėl ir vėl sugrįžti, nes vieno karto pernelg mažai šaltiniuoto Merkio vingiams ir senvagėms apeiti, Barsukavuolių kalną, kur kadaise daug barsukų, dabar į Lietuvos raudonąją knygą įrašytų gyvūnų, o jų buvo, surasti ir pabandyti apkabinti galbūt storiausią Lietuvoje juodalksnį su specialiai lizdai įrengti nupjautu viršūne, kur seniau gandrai vaikus perėjo. Būtinai reiktų laiko skirti ir Merkio upės kranto išties įspūdingai atrodančiai atodangai, Baltulio

kalnu vadinamai. O kur dar pievos, pelkūtės, kalneliai, skardžiai – su jais irgi būtų verta susipažinti. G. Motuza nedidelėje 127 psl. knygoje labai patraukliai pateikia daugybę duomenų apie Pamerkių gamtą, žmones, jų darbų, apie kažkada senųjų gyventojų sukurtus vietovardžius, apie su kaimu susijusius istorinius įvykius. Todėl apskritai veikiausiai nedaug kam žinomi Pamerkiai po knygų perskaitymo iškart tampa išskirtiniu kaimu ne tik Varėnos rajone, bet ir visoje Lietuvoje. Tą tikrai turėtų pajusti kiekvienas knygos skaitytojas.

Knygos „Pamerkių istorijos“ autorius, Geologijos ir mineralogijos mokslų daktaras Gediminas Motuza yra vienas žymiausių dabarties Lietuvos geologų, ilgametis Vilniaus universiteto profesorius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys, akademikas. Labai plačios erudicijos asmenybė, įvairiais metais mokslinėse ekspedicijose dirbo Pamyre, Jakutijoje, Čilėje, Afganistane, Mozambike, Varėnos rajone nuodugnai tyrinėjo geležies rūdos telkinių juostą. Pamerkių kaimą ir jo apylinkes vilnietis G. Motuza pažįsta kaip tikras pamerkiškis. Tuo stebėtis nereikia, nes nuo paauglystės su dailininku tėvu nuolat lankėsi jo išgytoje sodyboje, o pastaraisiais

metais Pamerkiuose būna dažniau nei Vilniuje: taip pats Gediminas sako. Todėl knygos apie Pamerkius pasirodymas tikrai nėra atsitiktinis įvykis, o veikiau logiškas G. Motuzos sukauptos patirties ir svarbių žinių apie šilinių dzūkų kaimą rezultatas. Pamerkių apylinkėse gausu geologinių idomybių. Daugelį jų, remdamasis savo ir kitų geologų bei archeologų surinkta medžiaga, patraukliai ir ganėtinais detaliais knygoje ir aprašo G. Motuza. 1952-ais metais išgręžto 230-ties metrų gylio gręžinio duomenų analizė rodo, kad pasakutinis ledynas ties Pamerkais atslinko maždaug prieš 20 tūkst. metų. Po to prasidėjo ledyno laipsniškas tirpimas, dėl ko ir susiformavo Pamerkių gamtinė aplinka su Merkiu, jo trimis pagrindinėmis terasomis ir slėniais, išklotais žvyro ir smėlio: iš čia ir neturtingi maistmedžagėmis dirvožemiai. Pamerkių vienas didžiausių geologinių ypatumų yra iš kažada gyvenusių mikroorganizmų kiautelių susidarys karbonatinis dumblas, palaipsniui sutankėjęs ir virtęs balta kreida. Daugelyje Pamerkių apylinkių vietų pasitaiko netgi paviršinių baltos kreidos išeių. Daug kam, matyt, bus naujiena, kad pokario metais dabar apleistame Kukiškių karjere netgi buvo bandoma kasti kreidą pramoniniu būdu. Daug duomenų apie Pamerkių gamtinės aplinkos ypatumus kadaise surinko Vilniaus universiteto studentai, kurie pokario metais kaime atlikdavo geologines praktikas.

Visai neseniai atliktų ir knygoje paskelbtų jau minėto Baltulio kalno archeologinių tyrimų rezultatai pagal rastas sėklas rodo, kad tikriausiai jau XV a. Pamerkių apylinkėse gyveno žmonės, kurie ne tik

laikė gyvulius, bet augino javus, kanapes ir netgi grikius – tolimojoje Kinijoje sukultūrintus itin naujoviškus perspektyvius augalus. Itin garbingą Pamerkių amžių patvirtina ir paties G. Motuzos suvesta deguto varyklos, veikusių visai netoli kaimo XV a. pabaigoje, vieta. Degutas yra kietojo kuro, pavyzdžiui, medienos, sausosios discilacijos produktų kondensatas. Aliejaus pavidalo netirpus vandenyje degutas, anksčiau labai plačiai naudotas valtims, laivams, langams, stogams sandarinti, buvo paklausiu užsienyje medžiaga. Dabar degutas praktiškai nenaudojamas. Knygoje pateikti istoriniai rašytiniai dokumentai taip pat patvirtina, kad Pamerkais tikrai turėtų būti daugiau nei 500 metų! Nedaug kas, matyt, žino, kad Pamerkiai netgi galėjo tapti mūsų krašto pramonės centru. XX a. pradžioje apie kreidos telkinius Pamerkiuose sužinojo Kijevo universiteto inžinierius technologas, lietuvis prof. Pranas Jodelė. Atlikęs specialius tyrimus jis nustatė, kad Pamerkių kreida tinka cementui gaminti. Labai greitai buvo įsteigta pirmoji Lietuvos teritorijoje cemento gamybos bendrovė, kurioje ir buvo pagamintas geros kokybės cementas. Nors praėjo daugiau nei šimtas metų, bet apsamanojusius buvusio fabriko liekanas yra išlikusios iki šiol. Įdomu, kad vienu bendrovės akcininku buvo vėliau Nepriklausomybės akto signataru tapęs dr. Jonas Basanavičius, kuris, 1913 m. atvykęs į Pamerkius, ne tik su fabriko veikla susipažino, bet ir dzūkų dainas užrašinėjo. Deja, bet prasidėjęs pirmasis pasaulinis karas nutraukė perspektyvios Dzūkijoje pramonės šakos

plėtrą.

Knygoje gausu įvairiapusiškos informacijos ne tik apie Pamerkių gamtą, gyventojų ūkinius reikalus, bet ir apie pačius kaimo žmones. Pavartę knygos puslapius sužinosime, ne tik kokios pavardės buvo būdingos pamerkiškiams, bet ir kokiomis pravardėmis vieni kitus dažniau negu vardais šaukdavo. Ir neatrodo, kad dėl tų pravardžių žmonės tarpusavyje būtų pykęsi. Pravardžių originalumas, jų gausa, įvairumas ir taiklumas atskleidžia neišsenkamas šilinių dzūkų kasdieninės kūrybos galias. Panašiai su pravardėmis yra ir kitose Dzūkijos vietose. Kaimo gyventojų išmonės ir kūrybiškumą gerai atskleidžia ne tik jų sugalvotos taiklios pravardės savo kaimynams ar draugams, bet ir vietovardžių gausa ir įvairovė. Kaimo apylinkėse vos ne kiekvienas kalnelis, pelkūtė ar klonis turėjo savo originalius vardus. Pamerkių kaimo apylinkėse G. Motuza ir Laima Mačionienė surinko 158-is originalius vietovardžius. Dar 61-ną vietovardį jie surinko greitame Mielupio (Dzekcio) kaime. Kai kurie vietovardžių pavadinimai itin originalūs. Pavyzdžiui, „Muzikos kampas“ – Merkio vingis, kur dėl akmenų gausos vanduo beveik muzikaliai čiurleno; „Senamerkis“ – viena iš Merkio senvagių; „Molijos“ – vieta miške, kur buvo kasamas molis krosnims mūryti. Knygoje Pamerkių ir Mielupio vietovardžiai sunumeruoti ir išdėstyti alfabeto tvarka, beveik



Knygos autorius Gediminas Motuza

prie kiekvieno vietovardžio pateikti paaiškinimai. Vietovardžių paaiškinimus pateikė patys gyventojai, jie nurodė ir konkrečias vietas kaimų apylinkėse, kurioms pavadinoti buvo kadaise sugalvoti vietovardžiai. O svarbiausia: laikantis numeracijos beveik visi vietovardžiai nurodyti šiuolaikiniame žemėlapyje. Tai puikus pažintinis vadovas, turintis išliekamąją vertę: juk bėgant metams ir keičiantis kartoms žodiniai vietovardžiai paprasčiausiai užmirštami.

Nėra abejonų, kad originaliai iliustruota gamtos vaizdais, mokslinėmis schemomis, žemėlapiams, archeologinių radinių ir žmonių nuotraukomis, dailininkų paveikslų kopijomis ir kai kuriais mažai kam žinomais dokumentais (pavyzdžiui, Pieno pristatymo knygelė iš vokiečių okupacijos laikų) G. Motuzos knyga „Pamerkių istorijos“ gali būti panaudota ir kaip mokomoji priemonė istorijos, geografijos ar ekologijos pamokose. Belieka tik knygą skaityti.

Jonas Remigijus NAUJALIS,
akademikas
Senoji Varėna, 2019 10 11

